

İki Rus aydınının gözüyle 1908 Devrimi

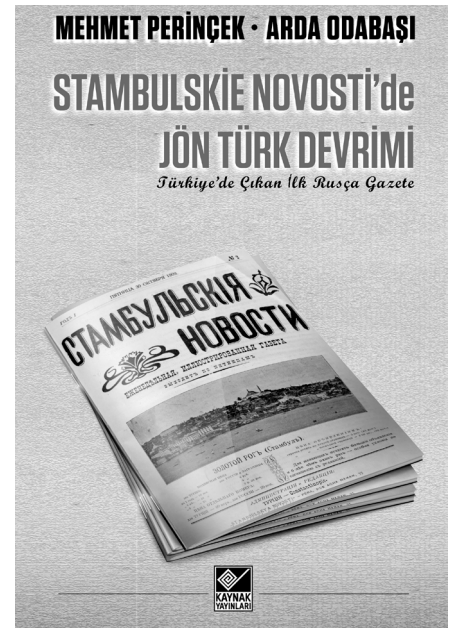
Jön Türklerin önderliğinde gerçekleşen 1908 Devrimi, sadece en ücra köşelerine kadar Osmanlı topraklarında değil, Avrupa'dan Amerika'ya dünyanın önemli merkezlerinde de büyük yankı uyandırdı. Cenazesinin kaldırılması ve mirasının paylaşılması planlanan, halkı küçümseyen Türkiye'den beklenmeyen böylesine köklü bir değişim, özellikle Avrupa'da ilgi odağı olmuştu. Jön Türk Devrimi'ni ve yaşanan gelişmeleri, yakından takip etmek üzere gazetecilerden yazarlara akademisyenlerden siyasetçilere birçok kesim Türkiye'ye akın etmişti.

Jön Türklerin önderliğinde gerçekleşen 1908 Devrimi, sadece en ücra köşelerine kadar Osmanlı topraklarında değil, Avrupa'dan Amerika'ya dünyanın önemli merkezlerinde de büyük yankı uyandırdı. Cenazesinin kaldırılması ve mirasının paylaşılması planlanan, halkı küçümseyen Türkiye'den beklenmeyen böylesine köklü bir değişim, özellikle Avrupa'da ilgi odağı olmuştu. Jön Türk Devrimi'ni ve yaşanan gelişmeleri, yakından takip etmek üzere gazetecilerden yazarlara akademisyenlerden siyasetçilere birçok kesim Türkiye'ye akın etmişti. Türkiye'ye gelen yabancı aydınlar, daha sonra izlenimlerini farklı şekillerde kaleme almışlardı. O dönem dünya basınında "1908 Devrimi" incelemeleri, kitap ve makaleleri geniş yer tutuyordu.

Bunlardan özellikle Rusya'ya ait olanlardan birçok örneği Arda Odabaşı'yla yazdığımız "Stambulskie Novosti'de Jön Türk Devrimi: Türkiye'de Çıkan İlk Rusça Gazete" başlıklı kitapta aktarmıştık.(1) Bu yazımızda ise daha önceki çalışmalarımızda değeriendirmediğimiz iki Rus aydınının Jön Türk Devrimi üzerine izlenim ve değeriendirmelerine yer vereceğiz.

1908 Devrimi'ne duyulan şaşkınlık ve kıskançlık

Bunlardan ilki P. A. Medvedev'in "Pro-bujdenie Turtsii (Oçerki)" (Türkiye'nin Uyanışı (Denemeler)) başlıklı eseri.(2) Kitap, devrimden hemen sonra 1908 yılında Rusya'nın Saratov kentinde basılmış.

Mehmet Perinçek ve Arda Odabaşı'nın "Stambulskie Novosti'de Jön Türk Devrimi" başlıklı çalışması.

Bu yazımızda daha önceki çalışmalarımızda değeriendirmediğimiz iki Rus aydınının Jön Türk Devrimi üzerine izlenim ve değeriendirmelerine yer vereceğiz.

Medvedev, kitabının hemen girişinde Türkiye’de yaşanan devrimin basında ve daha da sık toplum içinde şaşkınlıkla karşılandığını belirtir. Öyle ki Türkiye’ye dair cehaletin yuvası olduğu, bunun doğal sonucu halk kitlelerinin aydınlanmadığı tasavvuru hâkimdir. Türk yönetiminin barbar olduğu konusunda da düşünceler yaygındır. Medvedev’e göre istibdattan anayasal düzene hızla geçiş, herkesi hayrete düşürmüştür, ancak doğruyu söylemek gerekirse, herkesi de kıskandırmıştır. Ardından Medvedev, şaşkınlıklarının Türklerin hayatı hakkında coğrafi komşuluğa ve kendilerinin de sıkça mücadele ettiği bazı siyasi, toplumsal, ekonomik koşulların benzerliğine rağmen çok az bilgiye sahip olduklarını kanıtladığının altını çizer.

Tarihin asıl yazıcıları

Medvedev’in ifadesiyle işin ilginç tarafı devrimin ayak seslerini sadece sıradan insanlar değil, mesleği gereği olayları takip etmesi gereken diplomatlar ve büyük başkentlerdeki basın organlarının yerel muhabirleri de es geçmiştir. Son

durum, bu insanların arasında yaşadıkları halkın hayatını görmeye yetenekleri olmadığını göstermiştir. Onlar, sadece Yıldız Köşkü’ne bakmaktadır, çünkü onlar halkların tarihinin sadece Yıldız Köşkü’nde yazılabileceğini düşünen bir “tarih” anlayışından beslenmişlerdir. “Tarihte tesadüflere yer yoktur” diyen Rus yazar, şöyle devam eder:

“Yıldız Köşkü, ‘düşman korkusuyla’ tarih yazarken, halk yaşamakta, acı çekmekte, düşünmekten sessizce kafayı patlatmaktadır. ‘Artık böyle gitmez’ fikrine varınca da ‘Yıldız Köşkü’nün tarihi’, buhar olup uçar. Kitleler ise insanlığın bir eseri haline gelen kendi tarihini yazar.”(3)

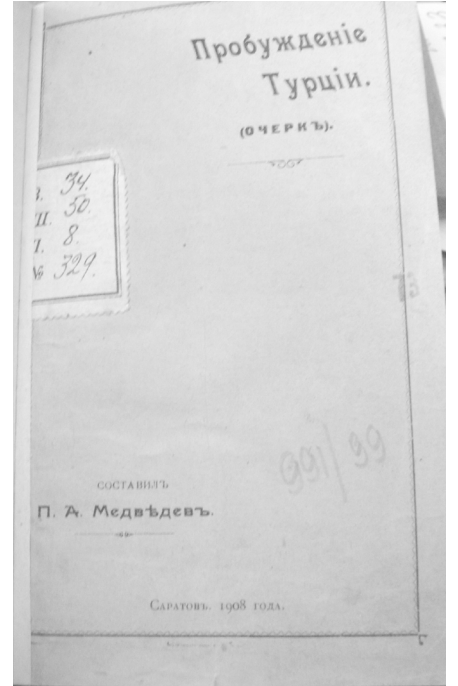
Medvedev, eserinin incelenmesi, hatta birazının dahi okunmasıyla, çok zorlanmadan “Türk isyanının” birden ortaya çıkmadığının anlaşılacağını belirtir. Bu hareketin kökleri, sultanların sınırsız iktidara sahip olduğu 19. yüzyılın derinliklerine dayanmaktadır.

“Megali İdea ülküsüyle büyük zarar verdiler”

Medvedev, eserinde ayrıntılı bir şekilde 19. yüzyılda Osmanlı’da yaşanan çöküş sürecini anlatır. Sarayda, orduda, ekonomide yaşanan krizleri nedenleriyle inceler. Yabancı devletlere tanınan kapitülasyonların ve bu şekilde Batılı devletlerin Osmanlı’nın içişlerine müdahale etmesinin 1908 Devrimi’ne giden süreçteki rolüne dikkat çeker.

Diğer taraftan Osmanlı’daki Hristiyan gruplar, milli temelde örgütlenmeye başlamış ve her an ayaklanmaya hazır hale gelmiştir. Bu gruplar da uluslararası hukukla bağı olmayan, Türkiye’yi bölme planları içindeki büyük Avrupa devletleri tarafından resmen himaye edilmiştir. Yazar, bu noktada Yunanların milli kırım temelinde kışkırtmalarda bulunduklarını ve “Megali İdea” ülküsüyle büyük zarar verdiklerini kaydeder.

Medvedev, daha sonra Osmanlı’daki reform süreçlerini ele alacaktır. Bu süreçte “Yaşlı Türklere” tepki olarak Jön Türkler tarih sahnesine çıkmaya başlayacaktır. Ancak halkın haklarını sağlayan “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” ilkelerinin

P. A. Medvedev’in “*Probujdenie Turtsii (Oçerki)*” (Türkiye’nin Uyanışı (Denemeler)) başlıklı eseri.

despotlara kabul ettirilmesi, bizzat halkın yardımı olmadan mümkün değildir.(4)

Kapıyı kapatmaktan korkmak

Abdülhamid’in korkudan kendini köşkün duvarları arasına kapattığını yazan Medvedev, ülkeyi korku, tehdit ve ispiyonculuk ağının sardığını belirtir. İspiyonculuk ve hainlik, sınırsız yayılmıştır. Nazırlar ve paşalar kendi evlerinde kapalı kapılar ardında sohbet etmeye cesaret edememektedir. Avrupalılar ise yüksek ünvanlı devlet yetkililerinin huzuruna çıktıklarında sıradan görüşmelerde dahi açık kapıları görünce şaşkınlıkla karşılaşmışlardır. Bir seferinde yanlışlıkla kapının açık olduğunu düşünen ziyaretçi, kapıyı kapatınca ev sahibinin yüzünü anında korku kaplamıştır. Öyle ki kapının hemen ötesinde duran ajanlar, şüpheli bir durum olduğu düşüncesiyle hemen sultana haber yetiştirecektir.

Medvedev’in ifadesiyle eğer ispiyonculuk halkın onurunu ayaklar altına almışsa, insanların ahlakını genel olarak bozmuşsa, Türk Ordusu’nu da tepeden tırnağa zincire vurmuştur. Orduda en sevilen en yetenekli subaylar uzak diyarlara sürülürken, ispiyoncular ve yaltaklananlar hızla yükselmişlerdir.

Medvedev, eserinde ayrıntılı bir şekilde 19. yüzyılda Osmanlı’da yaşanan çöküş sürecini anlatır. Sarayda, orduda, ekonomide yaşanan krizleri nedenleriyle inceler. Yabancı devletlere tanınan kapitülasyonların ve bu şekilde Batılı devletlerin Osmanlı’nın içişlerine müdahale etmesinin 1908 Devrimi’ne giden süreçteki rolüne dikkat çeker.

Medvedev, daha sonra basın, kitaplar ve telgraf üzerindeki baskı ve yasaklara dikkat çeker. Yazarın Kiril harfleriyle Türkçe olarak da yazdığı “yasak” sözcüğü, ülkenin üstünde kara bir bulut gibi asılı durmaktadır. Medvedev, ardından “Rus-skie Vedemosti” gazetesinin muhabirinin İstanbul’da yaşadığı bir olayı aktarır. Muhabir, Dolmabahçe Sarayı’nın önünden geçerken sarayın ana giriş kapısının önünde mimarisini ve süslemelerini dikkatlice incelemek için durur. Hemen orada durmakta olan nöbetçi, yürümeye devam etmesi için “yasak” diye seslenecektir. Rus muhabir, İstanbul’dayken bu kelimeyi her yerde çok sık duyduğunu, çünkü gerçekten de birçok şeyin yasak olduğunu yazmıştır. Günbatımından sonra Boğaz’da kayıkla gezmek yasaktır, tanıdıklarınla vedalaşmak için liman polisinden izin almadan hareket edecek gemiye girmek yasaktır, kışkılların çevresinde dolaşmak yasaktır.(5)

“Sanayi, 32 yılı ‘uyuyan güzel’ gibi geçirdi”

Medvedev’e göre Abdülhamid dönemi, ülkenin iktisadi ve manevi gelişimine kan ve acıdan başka hiçbir şey vermemiştir. Sanayi, otuz iki yılı aynı ‘uyuyan

Rus yazar P. A. Medvedev’e göre istibdat rejimi, halkla orduyu yan yana getirmiştir. Doğrudan görevi olan dış savunma yerine, iç düşmanlarla bitmek bilmeyen savaş, çetelerle ajitatörlerle mücadele, demiryollarının korunması, irili ufaklı dalgalanmaların bastırılması ordunun uğraşısı haline gelmiştir.

Enver Bey ve Niyazi Bey’in hürriyeti getirmesini tasvir eden bir kartpostal.

güzel’ gibi geçirmiştir ve yeni bir hayatın başlangıcında kendini önceki embriyo durumunda bulmuştur. Çalışmanın anlamı kalmamıştır, zenginlik biriktirmek bir kenara, üç kuruş arttırmak mümkün olmamıştır. Medvedev, Osmanlı tebaasından birinin şu sözlerini aktarır:

“Emek harcıyorsun, para harcıyorsun, sonra birileri geliyor ve hepsini alıyor. Vergi memurları, eşkıyalar geliyor... Buna karşı ne yapabilirsin? Güvence yok, koruma yok, hukuk yok.”(6)

Medvedev’in ifadesiyle kapitalizmin yeni filizlendiği böyle bir ülkede halkı tehdit eden sosyal meseleler ve sınıf çatışması olmamıştır ve yoktur(7), çünkü yoksulluk ve acı, kapitalist sömürünün bir sonucu değil, ülkenin tüm canlı gücünü doğrudan ve eşit derecede ezen istibdat rejiminin bir ürünüdür.

İstibdat, halkla orduyu yan yana getirdi

Otuz iki sene önce muhalefetin görevleri oldukça basittir: Sadece siyasi meseleler ve ilk temel vatandaşlık haklarının ve kişisel dokunulmazlığın kazanılması. Ancak o dönemde Genç Türkiye’nin bayrağı altında memnuniyetsiz küçük bir grup yürürken, artık binlercesi vardır. Çünkü uzun yıllar süren kesintisiz

tiranlık ve milli onura dışardan vurulan bir dizi darbe, halkın memnuniyetsizlere katılması konusunda her türlü ajitasyondan daha etkili olmuştur.

Rus yazar P. A. Medvedev’e göre istibdat rejimi, halkla orduyu yan yana getirmiştir. Doğrudan görevi olan dış savunma yerine, iç düşmanlarla bitmek bilmeyen savaş, çetelerle ajitatörlerle mücadele, demiryollarının korunması, irili ufaklı dalgalanmaların bastırılması ordunun uğraşısı haline gelmiştir. Ordu, süreç içinde bu polisiye görevin faydasızlığını görmüştür. Anarşinin sebebi içerde değil, yukarda istibdat ve keyfiyet rejimindedir.

Padişah ülkenin içişlerini elinde tutarken, Avrupa devletlerinin diplomatları Makedonya’ya genel vali ataması yaparken ve “çıkar gözetmeyen” yönetici rolünü oynamaya devam ederken, Jön Türkler, tüm halkın ağızından ilan etmiştir: “Oyun bitti!”

Yeni düşman: Milli çatışmalar ve Avrupa devletleri

Medvedev, yeniden doğuşunu ve güçlenmesini sosyal sorunlara ait görevlerin olmamasına borçlu bulunan “Genç Türkiye”nin artık devrimden sonra karşı karşıya kaldığı daha az tehlikeli olmayan düşmanları ise şöyle sıralar: Kör ve vahşi keyfiyetle kışkırtılan milli çatışmalar ve kapitalizmin yeni pazarlar ve sömürü için yeni bölgeler bulmak gibi menfaatlerinin yönettiği, “çıkar gözetmeyen” Avrupa devletleri.(8)

Medvedev, diğer taraftan Türk devriminin kansız ve katliamsız barışçıl bir şekilde ilerlediğini kaydeder. Jön Türkler, ülkenin neredeyse tek hâkimi konumdadır. Medvedev, Jön Türklerin siyasi programını da ölçülü, taleplerde ılımlı, daha tehlikeli sorunların çözümünde ihtiyatlı bulur. Rus yazar, ayrıca devlet idaresinde yapılan reformları ve Jön Türklerin toprak meselesine dikkatle yaklaştığını vurgular.

Medvedev, son cümlelerinde ise Türkiye’deki devrimin daha bitmediğine, olayların şaşırtıcı bir hızla geliştiğine dikkat çeker.(9)

Rus gazeteci ve devrimcisi Semenyuta'nın ifadesiyle anayasanın ilanının ilk gününde İstanbul tanınmaz haldedir. Sokaklarda mitingler örgütlenmekte, durumu anlatan, dinleyicileri coşturan konuşmalar yapılmaktadır.

"Batı'da ilk başta devrime inanmadılar"

Yazımızda ele alacağımız ikinci eser ise Pimen Pimenoviç Semenyuta'ya aittir. Rus devrim hareketi içinde yer alan gazeteci P. P. Semenyuta, 1908 Devrimi'nin hemen ardından İstanbul'a gelmiş ve daha sonra devrim Türkiye'siyle ilgili izlenim ve değerlendirmelerini kitap olarak yayımlamıştır. "Turtsiya Segodnya: Faktı i Nastroyeniya" (Türkiye Bugün: Olgular ve Eğilimler) başlıklı kitap, 1908 yılında Çarlık Rusyası'nın başkenti St. Petersburg'da basılmıştır.(10)

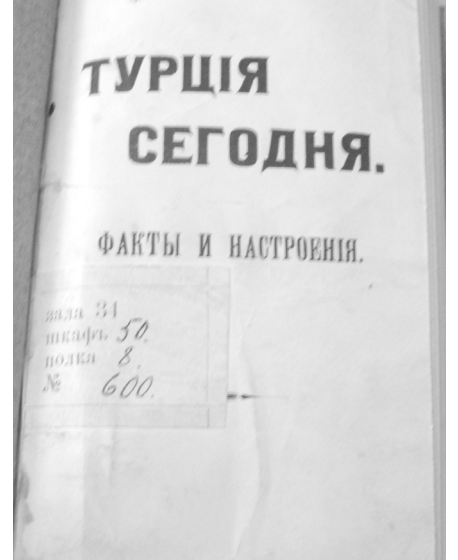
Semenyuta, kitabına aynı P. A. Med-

vedev gibi Türkiye'de anayasanın ilanına Avrupa'da yaşanan şaşkınlığı dile getirerek başlar. Batı'da Türkiye'deki gelişmelere şüpheyle yaklaşılmış, hatta ilk başta inanılmamıştır. Ancak İstanbul'dan gelen haberler, en ufak şüpheye yer bırakmayacak türdendir. Hatta devrim hareketinin yükseldiği Selanik'te bile Jön Türkler, kendi çabalarının amacına ulaştığını, anayasanın ilan edildiğini gece ikide öğrendiklerinde şaşırmışlardır. Semenyuta, 1908 Devrimi'nin İstanbul'daki Rus Büyükelçiliği için de beklenmedik bir gelişme olduğunu kaydeder. İstanbul cadde-lerinde bayraklarla yürüyüşe geçildiğinde dahi elçilikte anayasanın ilanına inanılmamış, ihtimali bile düşünülmemiştir.

Rus gazeteci Semenyuta'nın ifadesiyle "Yaşlı Türk"(11) bürokrasisinin inatçılığı, Abdülhamid'in dar bakışlı direnci sonucunda Jön Türkler, kendi planlarını uygulamaya sokmuşlardır. Jön Türkler, her şeye hazır olduklarını göstermiş ve cesurca en ileri tedbirlere dahi başvurma kararı vermişlerdir.

"Gururlu Türk'e gülünç olabileceğini söylediler!"

O gece kimse uyumamış, sabahsa gösteriler başlamıştır. Semenyuta, Rus "Novoe Vremya" gazetesi muhabirinin

P. P. Semenyuta'nın "Turtsiya Segodnya: Faktı i Nastroyeniya" (Türkiye Bugün: Olgular ve Eğilimler) başlıklı kitabı.

sözlerini aktarır: Farklı unsurlardan meydana gelen binlerce kişilik kalabalık, ellerinde Türk bayraklarıyla "Yaşasın padişah!", "Yaşasın hürriyet!", "Yaşasın anayasa!", "Yaşasın ordu!" sloganları atarak sadrazamın konağına doğru yürüyüşe geçmişlerdir. Konağa gelen kalabalık, Said Paşa'ya (Küçük Said Paşa) yönelik tezahüratta bulunmuştur. İçerden göstericilerin yanına gelen Said Paşa, onlardan "yabancıların çiğliklerine gülmeleri için" sağduyu çerçevesinde hareket etmelerini istemiştir. Bunun üzerine kalabalık konaktan ayrılmıştır.(12)

Semenyuta, kalabalığın tepkisini şöyle yorumlar ve yaşananları aktarmaya devam eder:

"Gururlu Türk'e gülünç olabileceğini söylediler! Onunla dalga geçebileceklerini!..

"Hem de kim? Nefret ettiği gâvur! Hiç de haz etmediği!..

"Vakarlı Türkler, sakinleştiler ve sakin bir şekilde kahvehanelere dağıldılar. Orada da Rumlar, Ermeniler çoktandır oturmuşlar. Sesli şekilde konuşuyorlar, hepsi birer siyasetçi kesilmişler, Türkler niyetsiz tartışmalara giriyor ve işte ufak bir miting hazır!"(13)

Semenyuta, daha sonra İstanbul sokaklarındaki gittikçe genişleyen ve derinleşen coşkuya vurgu yapar. İnsanlar,

Jön Türkler ve Enver Paşa'nın Yane Sandanski ile çekilmiş fotoğrafı.

her yerde kendiliğinden toplaşmakta, harareti bir şekilde muhabbet etmektedir. Anayasanın ilanı kulaktan kulağa yayılmaktadır. Yaşlı Türkler, sessiz bir şekilde güzel kokulu dumanlarını üfleyerek nargilelerini içmektedir. Jön Türkler ise hâlâ endişelerini giderememişlerdir.

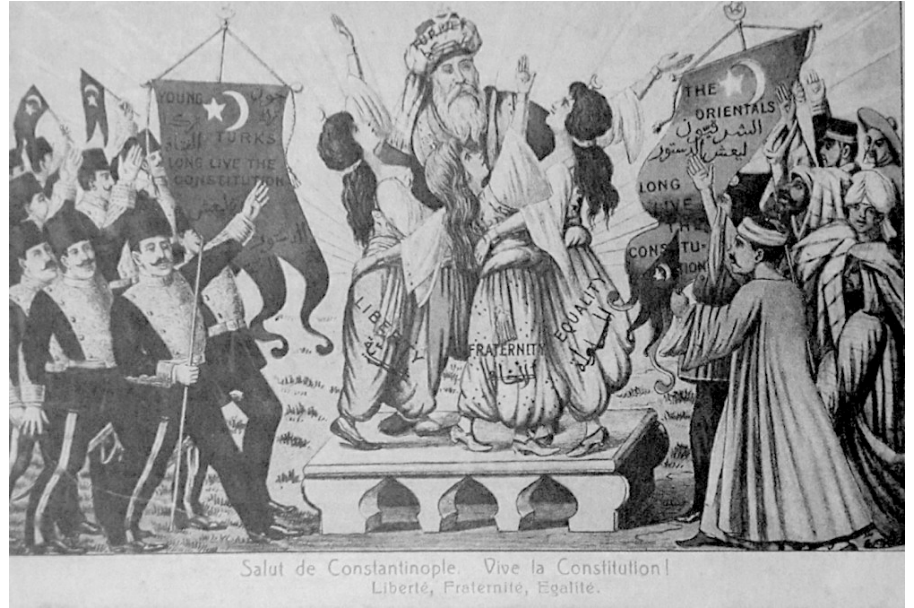
Türkler ve İstanbul tanınmaz halde

Aynı gün miting sonrası birkaç bin Türk, bayraklar ve müzik eşliğinde Babı Ali'ye yürümüş ve sadrazam aracılığıyla padişaha şükranlarını sunmuştur. Rus gazeteci ve devrimcisi Semenyuta'nın ifadesiyle anayasanın ilanın ilk gününde İstanbul tanınmaz haldedir. Sokaklarda mitingler örgütlenmekte, durumu anlatan, dinleyicileri coşturan konuşmalar yapılmaktadır. Genelde kahvede bağdaş kurup umarsızca oturan, sessizce keyfine bakan sakin Türkler, artık siyasi konular üzerine konuşan hatipleri iştahla dinlemekte, onlara yakın gelecekle ilgili sorular yöneltmektedir.

Semenyuta, Abdülhamid'in birkaç kez kalabalığın karşısına çıktığını ve şu şekilde konuşma yaptığını da aktarır:

"Evlatlarım, sakın olun! Tahta çıktığım andan beri ülkenin iyiliği için çalıştım. Kendi evlatlarım kadar bana yakın olan tebaamın refahı, benim samimi hayalim oldu. Allah şahidim ki, geleceğiniz artık sağlam. Ben, sizlerle birlikte çalışacağım. Artık kardeşçe ve özgürce yaşayın! Sunduğunuz güven ve şükran duyguları beni memnun etti. Şimdi evinize gidin ve dinlenin."(14)

Bir sonraki gün (Pazar) daha büyük bir kalabalık Yıldız'a gitmiştir. Askerler, öğrenciler, mollalar, subaylar, dervişler, esnaf, hamallar Yıldız Köşkü'nün orada toplanmıştır. Kalabalığa padişahın yorgun düştüğü ve o an dinlendiği için dışarı çıkamayacağı söylenmiştir. Bunun üzerine kalabalıktan padişah dinlenene kadar bekleyebilecekleri cevabı gelir. O sırada Yıldız Köşkü'nün uzak penceresinde tülün arkasında yaşlı bir figür belirir, bunu padişah olarak kabul eden kitle tatmin olur ve yurtsever sloganların eşliğinde dağılır. O gün Beşiktaş, Gala-

Kartpostalde solda Jön Türkler ve sağda Doğu halkları, üzerlerinde "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" yazan kadınları sultanın elinden kurtarıyor.

ta ve Pera'da da aynı sahne vardır. Her yerde aralarında Müslüman ruhbanların da bulunduğu göstericilere rastlamak mümkündür.

31 Temmuz(15) halkın kuvvetli coşkusunu gösterdiği son gün olmuştur. Öyle ki sabahtan yayınlanan iradeyle herkesin gündelik yaşamına dönmesi emredilmiştir. Semenyuta, o gün yapılan gösterilerden Bahriye Mektebi subay ve öğrencilerinin eylemine dikkat çeker. İlk önce Galata'da toplanmışlar, ardından tramvay yolu boyunca yürümüşlerdir. Yol boyunca subaylar konuşmalar yapmıştır. Askeri öğrencilerin alkış ve sloganları konuşmalara eşlik etmiştir. İzleyicilerle dolu bazı evlerin pencerelerinden sallanan mendillerle göstericiler, halk tarafından selamlanmıştır. Göstericiler arasında Makedonya'dan gelen ve gerilla hareketine katılmış olan çok sayıda subay da bulunmaktadır.(16)

Sürgünden dönenlere görkemli karşılama

Semenyuta'nın ifadesiyle halka ne kadar günlük yaşama dönmesi çağrısı yapılmış olsa da başkent bir türlü rutine girmemiştir:

"Peki, bir gün girecek mi? Yüzyıllar boyunca bugüne kadar Osmanlı halkı,

susmaya alıştı.

"Ve birden kuvvetli zincirlerle bağlanmış dilleri çözüldü, dışarıya fırladı ve uzun süre daha bayram havasını destekleyen toplumsal çevreyi dalgalandıracak. Her zaman her adımda buna yol açan birçok neden bulunabilir: Ki Abdülhamid iktidarı bugüne değin kesintisiz bir gerici iktidardır... Gözyaşları deniz olmuştu. Şimdi her teselli, tören havasını alıyor."(17)

Semenyuta, bu girişin ardından sürgünden dönenler için yapılan karşılama törenlerine değinir. 12 Ağustos'ta(18)

İstanbul'daki kutlamalardan. Osmanlı Türkçesi ve Ermenice yazılar: Azadutyun-Hürriyet, Havasarutyun-Uhuvvet, Artarutyun-Adalet.

Fuad Paşa'yı (Deli Fuad Paşa) Galata kıyısında karşılamaya 100 bin kişi gelmiştir. Çok sayıda tekne ve kayık da bu karşılama törenine katılmıştır. Fuad Paşa omuzlarda taşınmıştır.

Sürgün edilenlerin yurda dönmesiyle gösteriler birbiri ardına devam etmiştir. Semenyuta, bu durumdan şaşkına döner:

"Daha yeni kapalı gözlerle yolda yürüyen ve kaba zaptiyeler karşısında eli titreyen İstanbul'un ürkek sakinleri tanınmaz oldular. Bu cesaret ve kahramanlık nereden, bir Allah bilir! Evet, biz Türkiye'yi hiç tanımamışız!"(19)

Rum Patriği, Meşrutiyet'e karşı

Semenyuta, kitabında ülke içindeki devrim karşıtlarından da bahseder. Bütün milliyetlerin kutlamalarına rağmen belirli grup ve milletlerin tepesinde duran, yönetimi elinde tutan, halkların çıkarlarını savunmakla ve onların zincirlerinden kurtulmasını selamlamakla yükümlü olan kişiler, yıkılan eski sitemin yanında yer almışlardır. Semenyuta, bu kişilerden birinin Rum Patriği olduğunu söyler. Patrik, Said Paşa'nın sadrazam olmasını kutlarken anayasanın ilanından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Bu tavır, Rumlar arasında öfke yaratır. Rumlar, miting düzenlerler ve III. İoakim'i patrik olarak kabul etmediklerini ilan ederler. (20)

Paris, "Türkiye" sözüyle inledi

Rus gazeteci Semenyuta, 1908 Devrimi'nin Batı'nın her köşesinde büyük ses getirdiğini belirtir. Bu haber herkesi heyecandırmıştır. Fransa'da okuyan genç bir Rus öğrenci, Paris'teki tepkileri tam bu şekilde tanımlamaktadır. 1890'larda Paris'in otellerinin masalarında birçok yayının arasında bazı bildiri ve broşürlere rastlamak mümkün olmuştur. Paris veya Cenevre'de basılan bu bildiriler, "Jön Türk" denen bir partinin amaçlarını anlatmaktadır. Ancak o zamanlar kimse bu bildirilere dikkat göstermemiş, o yayın yığınlarının arasında bu bildiri ve broşürler kaybolup gitmiştir. Ancak Meşrutiyet'in ilanı haberi ulaşınca Paris, Türkiye'deki

İstanbul'daki Meşrutiyet kutlamaları.

gelişmelerin önemini hemen anlamış, bulvarlar, gün boyu "Türkiye" sözüyle inlemeye başlamıştır. Bu sözcük, Parislilerin kulağına hoş gelmektedir. Onda kendine özgü bir Doğu çekiciliği, tat ve güç bulmaya başlarlar. Paris'in Jön Türklerin merkezi olmasından büyük memnuniyet duymaktadırlar.

Öğrenciler, gruplar halinde dar sokaklarda dolaşarak kutlamalar yapmakta, heyecanlı bir şekilde bu olayı tartışmakta, şarkılar söylemektedir. Sevinçleri şu slogana yansımaktadır: "Vive la Turquie!"(21) Yaşlı zayıf düşmüş Türkiye yeniden doğmuştur. Paris birden canlanmıştır, gençleri Türkiye'ye karşı kardeşlik duyguları sarmıştır. Akşamları bütün kafelerde nerden kimden çıktığı bilinmeyen "Meşrutiyet Marşı" çalmaktadır. Basın da devamlı bu büyük olaydan bahsetmektedir. İnsanlar, Türkiye hakkında kitap ve broşür aramaktadır.

Devrim dalgası Amerikan kıyılarında

Semenyuta, Türk hürriyet hareketi dalgasının Amerikan kıyılarına da vurduğunun altını çizer. New York'ta yaşayan Türkiye'den bütün unsurlar, Türkler, Ermeniler, Makedonlar, Suriyeliler, Bul-

garlar, Arnavutlar ve Rumlar, "Kölnische Zeitung" muhabirinin bildirdiği üzere yeni bir hayata uyanmışlardır. İstanbul'dan gelen ilk haberlerin ardından ayrı gruplar olarak toplanmaya başlamışlar, sonradan Carnegie Hall'un devasa salonlarına dolmuşlardır. Toplamda 4 bin kişiyi bulmuşlardır. Duvarları Fransız Devrimi'nin sloganları süslemektedir. Tepeye Türk ve Amerikan bayrakları asılmıştır. Rus devrimcileri ve Yahudiler de kendi flamalarıyla ayrı bir grup oluşturmuştur. Dalgalandıran tüm Doğu, Amerikan toprağının küçük bir parçasında temsil edilmiştir. Ortak bir kutlama ve miting havası vardır. Ateşli konuşmalar yapılmış, İstanbul'a telgraflar gönderilmiştir.

Semenyuta, 1908 Devrimi'nin İngiltere'de de sevinçle karşılandığını belirtir. Ancak Rus gazeteci, Türkiye'nin bazı devletlerin hesaplarına rağmen yeniden doğduğunu ifade eder. Uzak görüşlü olmayan bu devletler, o güne kadar Türklerin artık var olmadığına inanmışlardır. Ancak Türkiye, şaşkınlık içindeki dünyanın gözleri önünde tekrar ayağa kalmış ve varlığını ilan etmiştir. İngiltere, artık "eski neşeli İngiltere" değildir. Belki eskiden olsa genç Türkiye'yi yüzlerce piyes, broşür ve şiirle selamlamış olabileceklerdir, ancak 20. yüzyılda İngiltere, hesapçı ve sağlam bir "büyük devlet" haline gel-

miştir ve “Avrupa konserine” istediği tonu vermek istemektedir. Ancak Türkiye, oralı değildir, artık Türkiye’de kendi özgürlük şarkıları söylenmektedir.(22)

Selanik’te kadın mitingi

Semenyuta, eserinde Selanik’te yapılan kutlama ve gösterilere de yer vermiştir. Jön Türkler, her gün Özgürlük Meydanı’nda toplanmış ve geniş dinleyici kitlesini çeken konuşmalar yapmışlardır. O günlerde tüm Türkiye, özellikle de kadın nüfus, silkelenmiştir. Selanik’teki yazlık tiyatrodaki ilk defa bir kadın mitingi gerçekleşir. Rus gazetecinin ifadesiyle daha birkaç gün öncesine kadar böyle bir olayın yaşanabileceğine kimse imkân dahi vermemektedir. O gün evlerin haremeleri boşalmış, kadınlar ipek yastıklarını bir kenara atmış, dokunmadıkları altın yemek takımlarını evde bırakmıştır. Yumuşak yastıkların yerini açık havada sert taşlar almıştır. Artık kadın haklarından, özgürlükten, eğitimden bahsedilmektedir. Hem

de Müslüman kadınlar tarafından...

Dinleyici olarak gelen kadınlar, konuşmacılar hakkında “Nasıl da gözleri inançlı ve tutkulu geliyor!” diye düşünmektedir. Oysa kendi gözlerinin de parıldadığını, kendi dudaklarının fısıldadığını fark etmemişlerdir. Hatta çarşafı ya-vaşça başlarından sıyrılmaya da başlamıştır. Küçük ama hissedilebilir bir kıvılcım, kadınların yüreğini tutuşturmuş ve kan ter içinde bir çalışmaya girişilmiştir. Semenyuta’ya göre bu kıvılcım, yeni Türkiye’nin kadınlarının prangasını zamanla parçalayacaktır.(23)

“Özerkliğin yerini Türkiye’nin birlik ve bölünmezliği alıyor”

Gösteriler için Selanik’e gelen başka bir grup da Makedon çetecilerdir. Çetecilerin liderlerinden Sandanski de meydana konuşma yapmıştır. Sandanski, eski rejimi eleştirmiş, farklı diller konuşan

Semenyuta’nın 1906 yılına ait kendi el yazısıyla kaleme aldığı mektubu. (Rusya Federasyonu Bilimler Akademisi Arşivi fond 543, liste 4, dosya 1677, yaprak 1)

kalabalık da çete liderinin konuşmasını onaylamıştır. Ancak Sandanski’nin Abdülhamid’le ilgili keskin sözleri Türk dinleyiciler tarafından eleştirilmiştir. Semenyuta, bu durumu şöyle açıklar:

Abdülhamid: Mutlakîyetçiliğin son mohikani

Ağustos başında Abdülhamid’in de katıldığı dini tören, Semenyuta’nın satırlarına şöyle yansımıştır:

“Her tipten binlerce asker, on binlerce halk yığını ve aralarında yaşlı Abdülhamid. O anda ne hissediyordu acaba? 30 sene boyunca o halkı ezmiş, Türkiye’yi neredeyse dönüştürmüyacak bir şekilde uçurumun kenarına sürüklemişti.

“Türkiye, onu sadece halkın çıkarabileceği siyasi çıkmaza girmiş, bir labirente düşmüştü.”(34)

Abdülhamid, 1 Ağustos(35) günü Cuma selamı sonrasında da 150 bin kişilik kalabalığa geçmişte hainler tarafından aldatıldığını söylemişti:

“Ben, halkımı seviyorum. Bugüne kadar hainler beni aldattılar. Gelecekte halkımla birlikte yaşayacağım, halkım da benimle. Halkımın sadakatine inanıyorum.”(36)

Semenyuta, Abdülhamid’in sa-

mimiyetine ve iyi kalpliliğine şüpheyle yaklaşmaktadır. Rus gazeteciye göre Abdülhamid, en inatçı ve gözü körleşmiş bir otokrattır, ayrıca mutlakîyetçiliğin son mohikanlarından biridir. Temmuz ortasında yaşanan olaylar, ne onun vicdanının ne de siyasi öngörüsünün bir sonucudur. Hatta olaylar, onun arzularına karşıt gelişmiştir. Ancak kişisel çıkarının, karşısındakı durmaktan değil, bütün halkı saran hareketin başında bulunmaktan geçtiğini görece kadar da akıllı ve uzak görüşlüdür. Halk, isyan halindedir. İktidarının ve otoritesinin dayandığı ordu ve süngüler bile yalpalamaya başlamıştır. 1. ve 3. Ordular, İstanbul surlarına dayanmaya hazırdır. Bunu öğrenen Abdülhamid, yeni sadrazam Küçük Said Paşa’nın önerisine uymuş ve bu tehditkâr durumdan tek çıkışı yolu olarak anayasayı ilan etmiştir.(37)

Meşrutîyet’in ilanıyla Abdülhamid, diğer taraftan son yıllarda devletin çözülmesi, anarşi ortamı ve ahlaki çöküntü dolayısıyla kaybettiği itibarını yeniden kazanmak için de oldukça çaba harcamıştır. Parlamento binasının onarımını, mobilya ve döşemelerini üstlenir. Tam o sırada Abdülhamid’e belirli miktarda aylık

saray ödeneği bağlanmıştır. Semenyuta, sarayın artık sınırsız israfa bulunamayacağını belirtir. Bu, halk arasında büyük etki yaratmıştır. Kahvelerde, sokaklarda hep bu konu konuşulmaktadır.(38)

Meşrutîyet’in ilanıyla Abdülhamid, diğer taraftan son yıllarda devletin çözülmesi, anarşi ortamı ve ahlaki çöküntü dolayısıyla kaybettiği itibarını yeniden kazanmak için de oldukça çaba harcamıştır.

"Tabii, çetelerin lideri asker adam. O, elinde silahla vatanını dik ve cesur bir şekilde koruyabilir, ancak o, bir diplomat değil ve daha barışçıl ve yasal yollarla ülkesine başarı kazandırmayı, halkına mutluluk sağlamayı bilmiyor.

"Sert bir eli var, ama dilini tutamıyor. Revolveri, silahı, bombayı biliyor ama usûl ve parlamenter yol nedir bilmiyor."(24)

Diğer taraftan Semenyuta, anayasasının ilanıyla, parlamento yoluyla yasal mücadele imkânının doğmasıyla Makedonya'da umutların yeşerdiğine, Müslüman ve Hristiyanlar arasında tam bir birliğin oluştuğuna dikkat çeker. Af ilan edilmesiyle Makedonya'nın her yerinden çeteler Selanik'e akın etmiştir ve silah bırakmışlardır. Artık bombalara, silahlara ihtiyaç yoktur.

Daha önce özerklik talep eden Bulgar grupları da farklı bir yönelime girmişlerdir. Özerkliğin ilkesinin yerini Türkiye'nin birlik ve bölünmezliği almaktadır.(25)

Halk-ordu birlikteliği

Rus devrimci ve gazeteci Semenyuta, kitabının bir bölümünü de 1908 Devrimi'nin nedenleri ve yaşanan süreçte ayırmıştır. Semenyuta'nın ifadesiyle anayasasının ilanından önce ciddi biçimde tehlikeli bir durum oluşmuştur. Genel hoşnutsuzluğa ordudaki rahatsızlık eklenmiştir.

Hareket, bazı bölgelerde ordu içinde yaşanan isyanlarla başlamıştır. Jön Türkler, bu hareketi ellerinde tutmaya çalışmış, şehir şehir dolaşarak halkı meydanlara çağırmış, devletin dağıldığı ve halkın yoksullaştığı eski düzene karşı mücadele için bütün milliyetlerin birliğinin gerekliliği üzerine konuşmalar yapmışlardır. Konuşmalar genel olarak şu sözlerle son bulmuştur:

"Eğer istediğimizi bize vermezlerse, biz de zorla alır, herkese düşman olan bu yönetim biçimini değiştiririz. Allaha şükürler olsun, bizim devrimimiz kansız; ancak bizi engelleyecek olurlarsa, biz her şeye hazırız. Yaşasın vatan, millet, hürriyet! Yaşasın sayesinde emeklerimizin başarıya ulaşacağı ordu!"(26)

Subaylar, hatiplerin etrafını sarar ve birbirlerini öperlermiş. Halk ise bitmez tükenmez alkışlarla destek olur, coşkuları-

nı Jön Türklere ve orduya gösterirlermiş. 23 Temmuz(27) günü, Selanik'te böyle geçmiş. Evlerin duvarlarına bildiriler asılmış. Hiçbir yerde taşkınlık ve tecavüz yaşanmamıştır. Her yerde Marseillaise çalmaktadır.

Ertesi sabah ise 60 bin kişi hükümet konağının önünde toplanır. Ellerde bayraklar, göstericiler kırmızı-beyaz kurdeleler takmışlardır. Flamalarda "Yaşasın

vatan ve millet!" yazılıdır.

Jön Türkler, tüm duruma hâkim

Semenyuta'nın ifadesiyle inanılmaz bir düzen vardır. En ufak bir skandal, sarhoşluk yaşanmamıştır. Abdülhamid'e yönelik keskin sözler sarf edilmemiştir. Arkalarında tüm halkın, 2. ve 3. Orduların olduğunu çok iyi bilen Jön Türkler, tüm duruma hâkimdir.

Yolsuzluk yapanlara tepkiler

Rus devrim hareketi içinde yer alan gazeteci P. P. Semenyuta, eserinde yolsuzluklara karışmış olan ve devrimin yarattığı havadan korkarak yurtdışına paralarla birlikte kaçmaya çalışan bürokratları da anlatır. Bunlar, Abdülhamid'in en yakınındaki isimlerdir. Örneğin Posta ve Telgraf Müdürü Hasip Efendi, 75 bin Türk Lirasıyla kaçmaya çalışırken 1 Ağustos günü(39) yakalanmıştır.

Hasip Efendi'yi II. Abdülhamid'in Başkâtibi İzzet Paşa takip eder. Herkesin nefret ettiği bu ismin İstanbul'dan kaçacağı söylentisi yayılınca büyük bir kalabalık limana koşturmuştur. Kalabalık, gemide arama yapmış ama sonuç alınamamıştır. Geminin gitmesiyle sinirler daha da gerilir. Üstüne üstlük İz-

zet Paşa'nın kılık değiştirerek kaçtığı, kaçışına da idari memurların yardımcı olduğu dedikodusu çıkar. Herkes, İzzet Paşa'nın boş gitmeyeceğini, hazineye çaldığı milyonlarca frankı da yanına alacağını bilmektedir. Kalabalık içinden "Böyle birine yardım etmek, ha?", "Hırsızlar, yağmacılar!" sesleri yükselir. İdare binası basılır ve bazı memurlar dövülür. Gösteri, limanın önünde devam eder. İzzet Paşa'nın Çanakkale'de gemide yakalandığı söylentisi yayılarak ancak kalabalık dağılır. Bu söylenti doğrulanmaz.

Semenyuta, başka birçok örnek daha verir. Bunlar içinde yakalanıp çaldıkları paraları geri vermek zorunda kalanlar ve hapse atılanlar da çoktur. Örneğin eski Ermeni Patriği Ormanyan, Ermenilerin talebi üzerine tutuklanmış ve yüksek miktarda para cezasına da çarptırılmıştır.(40)

Diğer taraftan Rus konsoloslarının geçtikleri raporlara göre Anadolu'nun birçok şehrinde de Meşrutiyet'in ilanı coşkuyla karşılanmıştır.

İstanbul'a da Osmanlı topraklarından farklı milliyetlerden insanlar akın etmiştir. Ermeniler ve Rumlar, Türkler tarafından çok iyi ağırlandı. Gösterilerde düşmanlığı bırakma ve ortak mutluluk için birleşme sözü vererek herkes birbirine sarılmakta, birbirini öpmektedir. Kimi yerlerde Bulgarlar Türk bayrağı, Türkler de Bulgar bayrağı taşımaktadır.

Semenyuta'nın "Doğu'nun cennet şehri" dediği İstanbul'a Osmanlı'nın uzak topraklarından gelen başka misafirler de vardır. Ancak Kürtler, Araplar ve Bedeviler yaşanan büyük olayın anlamını kavrayamadan geri dönmüşlerdir.(28)

"Türk vahşeti!" yalanı

Semenyuta, zor anlarında hükümetin yardımına Jön Türklerin yetiştiğini yazar. Geniş bir ağırları, her bölge ve şehirde örgütleri vardır. Rus gazetecinin büyük yurtseverler olarak tanımladığı Jön Türkler, her yerde koşturmaktadır.

Ancak açgözlü önde gelenleri tarafından kışkırtılan kaba, cahil ve bencil halk kitleleri, ne varsa ele geçirmeye çalışmaktadır. Kürtler, Arnavutlar, Bedeviler büyük bir fırsatı kaçırmaktadır. Çeteler, eşkıyalar, hiçbir temeli olmadan birbirine saldırmakta, birbirini kesip yağmalamaktadır. Daha sonra Avrupa gazeteleri "Türk

vahşeti!" şeklinde başlık atmaktadır. Semenyuta, bunda Türklerin suçunun yok denecek kadar az olduğunu, farklı etnik, dini ve mezhepsel grupların birbirini yok ettiğini belirtir.

Ermeniler de 1896 olaylarında hayatlarını kaybedenlerin yattığı mezarlıkta büyük bir gösteri düzenlemişlerdir. Hiç kimse onlara karışmamaktadır ama Semenyuta'ya göre bu tür gösterilerin yeri ve zamanı değildir.

Ancak her yerde tam bir düzen ve mükemmel bir disiplin vardır. Avrupa, ne olduğunu anlamadan şaşkın bir şekilde bakmakta, Türkiye ise ona örnek olmaktadır.(29)

Jön Türklerin "sansür" mizahı

Semenyuta, Jön Türklerin çok ciddi günlerden geçirirken yaşanan trajik döneme mizahı da karıştırmayı ihmal etmediklerine dikkat çeker. Devrimden sonra Abdülhamid döneminin sansür politikaları terk edilirken Jön Türkler şu içerikte bir ilan yayımlamışlardır:

"23 Temmuz 1908 günü ölen, ısıkları ve davullar eşliğinde 24 Temmuz'da toprağa verilen Bayan Anastasya Sansür'ü kaybettiğimizi bildirmekten şeref duyarız. Enver Bey ve arkadaşları, matem kıyafetlerini giydiler. Zavallı merhum ebedi istirahatgâhına onunla birlikte utanç verici tüm bir sistemin sonsuzluğa gittiğini gören coşku içindeki halk tarafından uğurlandı.

"Bayan Anastasya ölü! Onun için dua etmeyin, ama kaybından dolayı asla teselli olamayacak ve kendine daha başka bir uğraş bulamayacak talihsiz eşi için dua edin. Çiçek ve çelenk göndermeyin!"(30)

Semenyuta, bu ilanı "Shakespeare tarzı!" ifadesiyle yorumlar.

Jön Türklerin ilk icraatlarını ele alan Semenyuta, sansürden sonra Abdülhamid'in gizli polisinin tasfiye edilmesini örnek gösterir. Bu esnada cezaevleri de boşaltılmıştır. Siyasi tutuklularla birlikte diğer suçlular da serbest bırakılmıştır. Semenyuta, bu sebeple Jön Türklerin eleştirildiğini belirtir. Ancak Rus gazeteciye göre Jön Türklerin bu suçunun hafifletici nedenleri vardır. Jön Türkler, ülkenin yeniden doğuşunun suçlu ruhları da te-

İstanbul'da II. Meşrutiyet kutlamalarını gösteren bir kartpostal.

mizleyeceğini ummuşlardır. Jön Türkler, iyi ve alicenap insanlardır. Ancak hayat, onların bu kutsal beklentisini doğrulamamıştır. Serbest bırakılmalarından birkaç gün sonra siyasi olmayan diğer suçlular tekrar parmaklıklar ardına konmuştur.(31)

Önyargılar yıkılıyor

Semenyuta, kitabında İstanbul'u, Boğaziçi'ni, gezdiği gördüğü yerleri de ayrıntılı bir şekilde anlatır. Kendi ifadesiyle masalsi bir ülkededir. Yazarın kafasındaki "vahşi Türk" imgesi ve önyargıları da yıkılmıştır. Anlatılan Türkiye bu değildir! Buna dair İstanbul'da yaşadığı olaylardan örnekler verir, gördüğü kibar davranışlara vurgu yapar. Türk memurlarıyla gümrükte karşılaştıklarında korktukları başlarına gelmez. Kadınlarla beraber oturdukları kahvehanede hiçbir ters tepki almamışlardır. Büyük ihtimalle de orada ilk defa bir kadın bulunmaktadır.

Yazar, Türkiye'ye gelmeden önce padişahın halka saldırdığına, hepsini öldürdüğüne, paralarına el koyduğuna, hatta Hristiyan eti yemeyi bırakınca kurbanlarını bağlayıp Boğaz'a atmaya başladığına dair duyduğu söylentilerin saçmalığının altını çizerek. Hele üç büyük devlet Türk Ordusu'nun zayıflamasını oturmuş beklerken, orduda insana ihtiyaç duyan padişahın kana susadığından bütün bunları yapması zaten akıl alır değildir.

Türkiye'de Hristiyanlar

Hep tek taraf konuşmuş, diğeri susmuştur. Tüm dünya Türkiye'yi devamlı konuşan taraftan dinlemektedir. Rus yazar, Batı basınında Türkiye'deki Hristiyanlarla ilgili yapılan propagandalardan örnek verir. *Contemporary Review*, Osmanlı'daki Hristiyan unsurların açık ya da gizli devlet düşmanı olduğunu yaz-

"Türk, hiçbir koşulda yabancıların hizmetçisi olmaz"

Türklerin içki içmediğine, yağma ve hırsızlık yapmadığına dikkat çeken Rus devrimci ve gazeteci P. P. Semenyuta'ya göre Türklerin en öne çıkan tarafı gururdur:

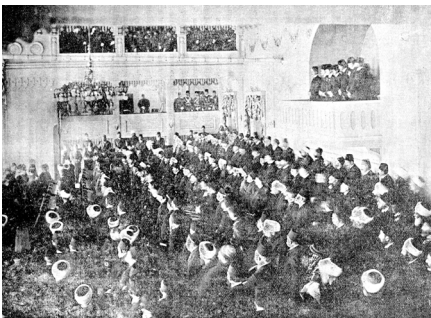
"Türk, hiçbir zaman yabancıların elemanı olmaz. Bunun için fazlasıyla gururludur. O, Roma'nın daha barbar olduğu zamanlarda halkının yüksek kültür taşıdığını bilmektedir. Türk, kayıkçı olabilir, gemilerde kürek çekebilir, hamal, gündelikçi, yükçü, amele olabilir ama hiçbir koşulda yabancıların hizmetçisi olmaz."(41)

Abdülhamid, yeni meclisin açılışına gidiyor.

miştir. Hristiyanlar bağımsızlığa susamıştır. Benzer eğilimlere Müslüman olan Kürtler, Arnavutlar vb. de sahiptir. Ancak onlar, İngiliz dergisine göre Hristiyanlar kadar cesur ve akıllı değildir. Yine de Osmanlı'ya karşı kronik şekilde silahlı direniş arzusu içindedirler. İngiliz dergisinden özetlediğimiz bu satırları doğrudan aktaran Semenyuta, "eğer Norveç'te Yahudiler, açık ya da gizli devlet düşmanı olsalardı, üstüne üstlük kronik şekilde silahlı direniş arzusu içinde bulunsalardı ne olurdu?" sorusunu sorar. Ve ardından "O halde ayaklanmayı bastırır, isyancıları kurşuna dizerdik" cevabını verir. Hatta Semenyuta'ya göre bununla da yetinilmeyecektir.

Rus gazeteci, *Harpers Monthly Magazine*'nin yazdığına göre son Ermeni isyanı sırasında devletin üst düzey yöneticilerinin yüzde 25'inin Ermeni olduğuna dikkat çeker. Semenyuta'nın ifadesiyle, demek ki halife tüm gücünü Hristiyanları yok etmeye harcamamaktadır, devlete düşmanlık yapmayanlara merhamet etmektedir. Rus yazar, daha sonra Ermenilerin bulundukları üst düzey görevlerden örnekler verir. Bu Hristiyanlar, devletin dörtte üçüne sahiplerdir. Ayrıca Ermeniler, doğuda ticarete Yahudilerin yerini almışlardır. Hangi şehre gidilse, her yerde Ermenilerle karşılaşılacaktır. Rus yazar, Batı gazetelerinin Ermeniler için ağladığını, ancak doğuda herkesin bir ağızdan Ermenileri uçkâğıtçı olarak ni-

Mebusan Meclisi'nin açılış töreni. (4 Aralık 1908)

telediğini ifade eder, ardından Türkiye'de de Ermenilerin yerli halkı yerinden edip, onların topraklarına yerleştiğini ekler.(32)

Semenyuta, farklı milliyetleri pazar yerlerinde de gözlemleme fırsatı bulmuştur. Türk satıcılar, kafalarında büyükçe sarıkla tezgâhlarının önünde oturmaktadır ve asla sesini yükseltmemektedir. Türk satıcılar hareketsizdir ve tam bir huzur içindedir. Bağdaş kurarak oturmakta, hayallere ve anılarına dalmaktadır. Ermeni satıcılar, avazı çıktığı kadar bağırabilmektedir. Yahudiler ise eğilip bükülmemekte, kendisinden olmayan inançlara lanet okumaktadır. Semenyuta'nın ifadesiyle hiçbir Türklerin sakinliğine sahip değildir, ayrıca hiçbir peygamberin ebedi bahçesinde kendine yer bulamayacaktır. Araplar ise herkese tepeden bakmaktadır. Ne de olsa peygamberle aynı kökten gelmektedir ve kutsal dilde konuşmaktadır!(33)

Değerlendirme

Rus yazarlar P. A. Medvedev ve P. P. Semenyuta'nın 1908 Devrimi'yle ilgili sıcağı sıcağına yaptıkları değerlendirmeler ve canlı Türkiye izlenimleri, o dönem açısından istisna değildir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere buna benzer başka birçok örneği "Stambulskie Novosti'de Jön Türk Devrimi" başlıklı kitabımızda ele almıştık. Bunlardan hareketle özellikle Medvedev ve Semenyuta'nın 1908 Devrimi'yle ilgili şu vurgularını öne çıkartabiliriz:

1908 Devrimi, özellikle Abdülhamid gericiliğine ve istibdat rejimine karşı gelişen tepkinin bir sonucudur. Yaratılan baskı ortamının ötesinde bu tepkinin nedenleri arasında istibdat rejiminin ekonominin önünü tıkaması ve baş gösteren ekonominin yeni dinamiklerini ezmesi ciddi rol oynamıştır. Diğer taraftan Jön Türk hareketi, sadece içerdeki rejime değil, Türkiye üzerindeki dış kaynaklı plan ve uygulamalara karşı da gelişmiştir.

1908 Devrimi, ciddi bir halk hareketine dayanmıştır. Devrimde halk-ordu birliği ve bunlar içerisinde kılcal damarlara sahip olan İttihat ve Terakki öncü örgütlemesi belirleyici olmuştur. Jön Türklerin öncülüğündeki devrim hareketi, ülkedeki farklı milliyetleri ve dini unsurları bir araya getirmiştir. Devrimin yarattığı ortamda özerklik ve ayrılıkçılık değil, birlik ve bölünmezlik hâkim hale gelmiştir.

Jön Türklerin halk içindeki örgütlü yapısı, devrim sürecinde disiplin ve duruma hâkimiyeti de yanında getirmiştir. Kadınlar da Türk devrim hareketinde tarih sahnesine çıkmaya başlamıştır. Türkiye'nin yeniden doğuşu dünyada büyük ses getirmiş, ezberleri bozmuş ve Türkler hakkındaki önyargıları yerle bir etmiştir. Türkiye'nin ve Türklerin itibarı, tüm dünyada hiç olmadığı kadar yükselmiştir.

Dipnotlar

- (1) Mehmet Perinçek, Arda Odabaşı, Stambulskie Novosti'de Jön Türk Devrimi: Türkiye'de Çıkan İlk Rusça Gazete, Kaynak Yayınları, İstanbul, Eylül 2013.
- (2) P. A. Medvedev, Probuđenje Turtsii (Oçerki), Tipografiya Tehniçeskogo O-va., Saratov, 1908.
- (3) Age, s.2.
- (4) Age, s.3-27.
- (5) Age, s.37-39.
- (6) Age, s.41.
- (7) Yazarın burada kapitalist dönemin sınıf farklılıklarından bahsettiği anlaşılmaktadır. Yoksa feodal dönemin de kendine özgü bir sınıf çatışması vardır.
- (8) Age, s.42-43.
- (9) Age, s.44-49.
- (10) P. P. Semenyuta, Turtsiya Segodnya: Fakti i Nastroyeniya, Tipografiya "Rossiya", S. Peterburg, [1908].
- (11) Yazar, "yaşlı Türk(ler)" ifadesini kitabında sık sık "Jön/Genç Türk(ler)" kavramının zıttı olarak kullanmaktadır.
- (12) Age, s.3-4, 37.
- (13) Age, s.4.
- (14) Age, s.6.
- (15) Yazar, eski takvime göre 18 Temmuz yazmıştır.
- (16) Age, s.6-8.
- (17) Age, s.16-17.
- (18) Eski takvime göre 30 Temmuz.
- (19) Age, s.17.
- (20) Age, s.30-31.
- (21) Yaşasın Türkiye!
- (22) Age, s.22-26.
- (23) Age, s.31-33.
- (24) Age, s.33-34.
- (25) Age, s.35.
- (26) Age, s.51.
- (27) Eski takvime göre 10 Temmuz.
- (28) Age, s.51-58.
- (29) Age, s.65-66.
- (30) Age, s.69.
- (31) Age, s.70.
- (32) Age, s.79-95.
- (33) Age, s.106-107.
- (34) Age, s.8-9.
- (35) Eski takvime göre 19 Temmuz.
- (36) Age, s.29.
- (37) Age, s.39-40.
- (38) Age, s.63-64.
- (39) Eski takvime göre 19 Temmuz.
- (40) Age, s.43-47.
- (41) Age, s.99.